

in jecljavo patetiko. V območju teh ugotovitev so možni najrazličnejši odkloni navzgor in navzdol (po teh odklonih je *Mirabeauja* treba postaviti še nižje od *Marije Tudor*), a standard po JUS je zmerom isti. Ta standard pa je tisti, na podlagi katerega nastaja naša splošna vednost.

O predstavi je bilo napisanega že dovolj, s svojo neprofesionalnostjo je utonila v amorfnem mraku neizrazitosti

in čustvene omlednosti, z redkimi izjemami in pri tem, da umetniškemu ansamblu ni mogoče naprtiti krivde za to, da je moral nastopati v tej igri.

Bil je torej črn dan za ljubljansko Dramo. In preostane nam samo še pričakovanje, kako nam bo vednost o Mrakovih dramah poglobila tretja profesionalna uprizoritev katere od njih.

Borut Trekman

KNJIŽEVNOST

SOCIOLOGIJA 1970 V KNJIGAH

Knjižna bera 1970 na področju družboslovja (sociologije) po svoje, pa kar precej jasno, razkriva nekaj temeljnih značilnosti slovenske sociologije. V usmeritvi izdajateljev, ki razodeva prepričanje o nemara spoznanih potrebah vede in knjižnega trga, se kažeta stanje in stopnja naše sociologije — v obliki *knjig*, ki bi naj navsezadnje pomenile že neko sintezo, ki so tudi zunaj institucionalizirane znanosti, zunaj akademskega dela in s tem dostopnejše. Tako se kaže, da je sociologija na Slovenskem še vedno v fazi, ko mora opozarjati nase in dokazovati, da je potrebna; slej ko prej je na ravni prepričevanja in se še »opravičuje« s kratko dobo svojega življenja. Vsaka posebna sociologija se za zdaj še uveljavlja s prepričevanjem — opravičevanjem: uvodi in predgovori v knjigah so v bistvu predstavitev »predmeta« ali »področja dela«. Iz teh dveh razlogov — če ju priznamo za relevantna ali ne — nemara sledi tudi neka še vedno »učbeniška«, »priročniška« oblika — pogosto pa tudi didaktična vsebina socioloških del. Seveda je res, da je še vedno čutiti pomanjkanje ustreznega kvalitetnega učbenika; nemara je tudi res, da so sociologi marsičemu sami krivi — dogmatsko sezna-

njanje s sociologijo ne more pogojititi odmevnosti in zanimanja za vedo; da pa bi se na podlagi slabih tekstov moglo dokazati, kako je kakšna znanost potrebna je, na srečo malo verjetno IZBOR SOCIOLOŠKIH RAZPRAV, ki zajema pri nas začete ali razvite posebne sociologije, je izšel kot dopolnilo učbenikom in kot »strokoven odgovor« na vprašanja, ki utegnejo zbuditi in okupirati mladega človeka. Ni dvomiti o njegovi koristnosti, zlasti glede na namen — rabiti pri pouku sociologije na srednjih šolah, in mu v tem smislu tudi ni kaj očitati, toda razprave, ki so tu zbrane — so vsaj sociologom znane izpred več let. Tako je poglobitna zasluga tega »Izbora« prav to, da so na enem mestu zbrane razprave in članki, kjer jih najdeš, če jih pač potrebuješ. To pa je tudi značilnost drugih letošnjih novitet — gre za članke in razprave, že objavljene in velikokrat tedaj aktualne: glede na čas pa, ki je potreben, da pridejo v knjižno obliko, postanejo zastareli.

ČLOVEK IN SOCIALIZEM (Slavko Podmenik, »Misel in čas«, CZ) je prav takšna knjiga; iz področja politične sociologije je z izrazitim poudarkom na aktualnih vprašanjih človeka in sistema zbrano razmišljanje, ki gotovo razkriva mnoge šibke točke našega samoupravnega življenja, pri čemer je sistem bolj

poudarjeno domišljen kakor človek. Tema sama — človek in socializem — kaže, da gre za razmerje, odnos, vključnost, možnost, da je na eni strani človek »in« na drugi socializem, da torej človek ni vključen do kraja niti v sistem niti v družbo (socializma). Podmenikovo razmišljanje je avtentično, angažirano s pozicij humanistične vere v človeka in socializem, neke vrste dnevna filozofija, ki nakazuje možne rešitve in razlaga spoznane odklone, ne ponuja perspektiv in ne najboljših odgovorov. Delo bo naletelo verjetno na slabšo odmevnost zaradi zelo težkega, zapletenega jezika, ki komaj omogoča, da bralec prodre do bistva misli.

TEME IZ PEDAGOŠKE SOCIOLOGIJE Milice Bergantove (»Misel in čas«, CZ) se ukvarjajo z najbolj temeljnimi področji pedagoške sociologije. Ni dvoma, da je to pomembna knjiga; v razliko od podobne literature ne ostaja zgolj na pedagoško-moralični ravni splošne teorije, ampak razmišlja o svetu in mladih iz konkretnih situacij, najbolj značilnih za naš čas in prostor. Po drugi strani pa kot večina del s tega področja, ki konvergira z mnogimi drugimi vedami, ostaja preveč v okvirih psihološko-pedagoškega načina mišljenja in razlaganja: izhodišče je človekova (mladostnikova) psihika kot taka, v pedagoški sociologiji pa bi težišče vendarle pričakovali v bolj sociološko, tudi antropološko utemeljenih predpostavkah in tezah. To potrjuje, kako je še razširjeno mnenje (in delo), da sociološko lahko razložimo in opišemo tisto, kar je zunaj človeka — šola, šolski sistem, položaj učiteljstva, v tem primeru je to pravzaprav administrativno — pravni del knjige, s sociološko platjo osebnosti, posameznika, skupine, generacije pa se večinoma opravi na podlagi anket in podatkov; ko pa naj bi se začelo sociološko misliti, je namesto tega samo »interpretacija«. Funkcionalistična opredelitev in metoda, ki se je

zanju odločila avtorica, sta se v svetu vsaj na tem področju dela že izkazali za uporabni, zlasti še omogoča tak pristop dokaj hitre zaključke in je s tem praktično uporabnejši. Običajnemu zelo razširjenemu mnenju, da gre tako imenovani »potrošniški družbi« pripisati krivdo za vse težave z vzgojo in življenjem mladih, kar je primer sociološke vulgarizacije, se je avtorica sicer izognila, toda v delu po drugi strani manjka bolj ustreznega poudarka na tistih fenomenih, ki to pravzaprav več niso, ker so resnično posledica in sestavni del vsakdanjosti — mislim na možnosti in vprašanja v zvezi z vzgajanjem okusa prek sredstev množične kulture, na pojave zaprtosti, izoliranosti, eskapizma itd. mladega človeka.

Področje sociologije dela je zastopano s knjigo ČLOVEK, DELO IN STRUKTURE (Veljko Rus, založba Obzorja). To delo dosega verjetno vsaj enega svojih namenov — zanimivo in koristno je tako za tehnično inteligenco kot za tako imenovane »kulturnike«; kljub na videz pretežno ekonomsko-organizacijski tematiki je pisano zelo komunikativno, dosledno logično. Ne gre za nikakršno po sili prevrednotenje sveta, ne gre za zavračanje katerekoli tradicionalnih kultur in tudi »organizacijska« kultura, kakor jo imenuje avtor, ni nadomestilo dosedanjih kultur, ampak realiteta, ki se je že učvrstila v življenju, morda kot ena najbolj »živetih« in hkrati obstoječih kultur. Najbolj vsakdanji in konkretni svet — svet delovne organizacije — sam po sebi sicer ni filozofski, kakor noben svet, je pa filozofiran. Ideologija interesov, participacija, socializacija, odgovornost in podobno — so pojavi oziroma procesi, katere je torej mogoče (in koristno, potrebno) misliti na več ravneh — kot prepletanje in sosledje socioloških, psiholoških, filozofskih in seveda ekonomskih dogajanj in procesov. Empirične raziskave in podatki rabijo kot dejstva

in ugotovitve, kot temelj razmišljanja, ki od tu dalje začenja preraščati v teorijo in celo sintezo osupljivo mnogih komponent človekove delovne usode. V podobnih delih, zlasti ameriških, je po navadi poudarjena ali antropološka analiza sodobne družbe ali pa kulturna oziroma humanistična psihoanaliza, ki hoče razkrivati patologijo družbe in v končnem smislu deluje kot kritika in obsodba družbe, iz katere koli že nostalgicne postavke. Ob Rusovem delu sicer ni mogoče ne pomisliti na podobna dela s tega področja, vendar je to v tem primeru brez škode — razmišljanje, izkustvo in tudi podatki so iz tega našega samoupravnega, problematičnega in neorganiziranega sveta. Humanistične predpostavke so v tem delu sicer implicitne zavrnjene, toda vse razmišljanje je pravzaprav dokaz nekega vsaj možnega »humanizma potrošniške družbe« — kot perspektive, ne kot vizije.

Seveda je mogoče tako bero — posebno še ob upoštevanju nekaterih drugih izdaj, na primer Knjižnice za mlade in podobnih — oceniti čisto pozitivno in pohvalno, vsaj s pomočjo uvodoma navedenih »olajševalnih okoliščin«. Pa tudi zato, ker je sociologija — s knjižnih polic v tem primeru — resnično napredovala v primerjavi s stanjem prejšnjih let in s pomočjo razmeroma ustreznega izbora prevodne literature. Primerjava navzven pa potrjuje, da je naša sociologija še v fazi posnemanja, zaostajanja, iskanja lastne sociološke narave, da je na nekaterih področjih praktično še ni čutiti.

Neda Brglez

DVA NESPREJEMLJIVA SVETOVA

O novejši makedonski literaturi vemo kaj malo. Temu sta krivi predvsem geografska oddaljenost in preslabo poznavanje njihovega jezika. Medtem ko

poezija sem pa tja še dospe do našega bralca, pa o prozi tega ne moremo govoriti. Poleg tega pa se mi zdi, da so »struški večeri«, ki jih prirejajo makedonski literati in na katerih sodelujejo tudi drugi ustvarjalci jugoslovanskih narodov, premajhen in tudi ne dovolj komunikativen prispevek k zblizanju in poznavanju te naše najmlajše literature. Prav v makedonski literaturi bi lahko našli nekatere skupne komponente s slovensko, ki niso morda zanimive samo za literarnega zgodovinarja, temveč tudi za širši krog bralcev. Predvsem gre tu za dva majhna naroda, ki sta doživljala precej podoben zgodovinski razvoj, vendar je njuna literatura tisti specifičen medij, ki se je samostavno razvijal neodvisno od drugih jugoslovanskih slovstev.

Prejšnje leto je makedonska književnost dobila dva pomembnejša romana. To sta »Razboj« (Statve) Vlada Malevskega in Selani i vojnici (Kmetje in vojaki) Meta Foteva. Vendar ne bomo preskromni, če tema dvema deloma dodamo tudi roman Tudjinec* (Tujec) Dimitra Baševskega, ki ga je izdala skopska založniška hiša Misla.

Dimitar Baševski je eden mlajših makedonskih ustvarjalcev. Svojo umetniško pot je pričel s poezijo in kratko prozo, ki jo je objavjal v revialnem tisku. Njegova novela Žena z rumenimi očmi se uvršča med najboljše stvaritve v novejši makedonski književnosti na področju žanrske kratke proze. Že v teh prvih proznih tekstih pa je dal mladi avtor slutiti nesporen pripovedni talent, avtentični prozni govor in umirjen stavek, toda hkrati tudi dovolj plastičen in precizen, kar pa je še bolj potrdil s svojim prvim romanom Tujec.

Tisto, kar bi hotel najprej poudariti o tej prozi, je njena življenjskost in sugestivnost. Baševski drži materijo v svojih rokah, njegova zgodba je reali-

* Dimitrij Baševski: Tudjinec, Misla, Skopje 1969.